

Ж. Керімова

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ӘДІСТЕМЕЛЕР МЕН КОММУНИКАТИВТІК БАҒЫТ

Мақала шет тілін оқытудағы «бағыт», «әдіс» ұғымдарына, қандай бағыт-әдістер бар екеніне, соның ішіндегі қатысымдық немесе коммуникативтік бағытқа арналған.

Білім берудегі бағыт терминін ғылыми ортаға ағылшын әдіскері А. Энтони (1963 ж.) зерттеушінің тіл табиғаты мен оны меңгеру тәсілдеріне қатысты қолданатын бастапқы ережелерді білдіру үшін енгізген болатын. Тілді оқыту жүйесінің бөлшегі бола тұра, бағыт оқыту пәніне қатысты бар ой-пікірлер мен оқыту барысында тілді меңгеру мүмкіндіктерін сипаттап, оқытудың жалпы әдіснамалық негізі ретінде қызмет атқарады. Әдіскерлердің ойынша, оқытудағы бағыт оқытылуы тиіс пәннің мәніне деген көзқарас болып табылады (Вятютнев, 1984), ілімнің нақты саласында зерттеудің жалпы әдіснамалық негізі ретінде қолданылады (Бим, 1988), белгілі бір құбылысты зерттеуге бағытталған зерттеушінің әрекетін анықтайды (Скалкин, 1981).

Тілді оқыту әдістемесінде оқыту бағытының бірыңғай топтастырылуы жоқ, осылайша, М. В. Ляховицкий (1981) тілді меңгеру психологиясы тұрғысынан анықталатын төрт жалпы бағытты атайды:

1. бихевиористік – көрсетілетін ынталылықтарға жауап ретінде сөйлеу дағдылы әрекеттерінің пайда болу жолымен тілді меңгеру;
2. индуктивті - саналы - тілдік ережелер мен оларды сөйлеуде қолдану тәсілдерін меңгеруге алып келетін сөйлеу үлгілерін бақылау нәтижесінде тілді меңгеру;
3. танымдық (когнитивті) – ережелер мен нұсқаулықтар күйіндегі білімнен меңгерілген білім негізіндегі сөйлеу дағдылары мен ептілікке дейін деген реттілікте тілді саналы түрде меңгеру;
4. интеграцияланған – білім және сөйлеу дағдылары мен ептіліктерінің параллельді меңгерілуінен көрініс табатын оқыту үдерісінде саналы және саналы емес бөлшектердің сабақ барысындағы органикалық бірігуі.

Лингвистикалық және басқа да көптеген факторларды ескеру негізінде М.Н.Вятютнев бағыттарды классификациялауға тырысты. Ол қазіргі заманғы оқыту әдістерін топтастыру үшін алты бағытты қолданып, келесідегідей бөліп көрсетті: грамматикалық, тікелей, бихевиористік, оқылм, ұжымдық, коммуникативті – жеке тұлғалық.

Егер тілді оқытудағы барлық бағыттарды сараласа, оларды бөлуге не оқыту нысанасы (тіл,

сөйлеу, сөйлеу әрекеті), не оқыту тәсілі (тікелей, саналы, әрекеттік) негіздеме болып табылатынын аңғару қиын емес.

Енді *бағыт* сөзіне жақын болып келетін *әдіс* сөзіне келер болсақ, жалпы мағынада «әдіс» ұғымы (грек. пр – зерттеу немесе таным жолы) – мақсатқа жету тәсілі. Әдістеменің іргелі категориясы бола тұра, оқыту әдістері оқыту жүйесінің бөлшегі болып табылады. Сәйкес оқыту әдістерінсіз оқыту мақсаттары мен міндеттерін жүзеге асыру мүмкін емес.

Бұл ұғым қазіргі заманғы ғылымда үш түрлі мағынада қолданылады: жалпы методологиялық (әдіс таным құралы, ақиқатты, табиғат пен қоғам құбылыстарын зерттеу тәсілі ретінде), жалпы дидактикалық (білім беру мазмұнын игеруді қамтамасыз ететін оқытушы мен оқушының өзара байланысты іс-қимылдар жүйесі ретінде) және жеке дидактикалық (әдіс оқытушының оқу әрекетінің стратегиясын анықтайтын, оқытудағы бағыт ретінде).

Жеке дидактикалық әдістер

Айтарлықтай әмбебап және түрлі пәндерді оқытуда қолданылатын жалпы дидактикалық әдістерден айырмашылығы – жеке дидактикалық әдістер тобы нақты оқу пәні немесе пәндер тобының өзгешелігін бейнелейді.

Шет тілдерін оқыту әдістемесінде тарихи түрде әдістің жеке дидактикалық ұғым ретінде екіжақты анықтамасы қалыптасты: а) әдіс оқытудағы бағыт ретінде (терминнің кең мағынада түсіндірілуі) және б) әдіс тілдің белгілі бір жағын оқыту тәсілі ретінде (терминнің тар мағынада түсіндірілуі). Бір ұғымның бұлайша екіжақты түсіндірілуі сәтті деп айтуға болмайды: ол, көп жағдайда, бір терминнің басқасымен алмастырылуына алып келеді және де жалпы дидактикалық пен жеке дидактикалық әдістердің қазіргі дидактикада белгіленген жіктелу тұрғысынан негізделмеген. Оның орнына тілді оқыту әдістемесінде терминнің кең мағынасындағы түсіндірілуін бекіткен жөн, яғни оқыту әдісі – оқытудағы тілді оқыту мақсаттарын, міндеттері мен мазмұнын жүзеге асыратын және оларға жету жолдары мен тәсілдерін анықтайтын бағыт.

Шет тілдерін оқыту тарихынан тілді оқытудағы қоғамның қажетсінулеріне жауап ретінде пайда болған және қоғамның түрлі даму сатыларындағы ғылым мен техниканың даму деңгейін бейнелеген бірнеше ондаған әдістер мәлім. Осылайша, тілдің практикалық меңгеруіне деген қажетсіну тікелей әдістердің тууына, ал қоғамның қысқа уақытта тілді үйренуге деген

талабы интенсивті әдістердің дамуына алып келді. Заманауи технологиялардың дамуы аудио- мен видеобаспалардың, компьютерлердің оқу үрдісіне енгізуіне және қашықтан оқуды тілді меңгерудегі перспективалық форма ретінде рәсімдеуге септігін тигізді.

Жаңа оқыту әдістерінің пайда болуымен қатар ең ұтымды да әмбебап оқыту әдісінің жасалуы жайлы жиі хабарланып жатты. Мұндай жағдай 1950 жылдары аудиовизуалды әдіске қатысты орын алды, ол әдіс – аз уақыт ішінде қатынастың ауызша формасын меңгеруде ең жақсысы болып жарияланды. Ұқсас жағдай кейбір интенсивті әдістер пайда болғанда туындады. Дегенмен, әдістеме саласындағы зерттеу мен жұмыс тәжірибесі өмірдің барлық жағдайына жарайтын әмбебап әдістеменің жасалуы жүзеге асуы қиын міндет екендігіне көзімізді жеткізеді, ал әдістің ұтымдылығы оқытудың нақты шарттары мен мақсаттарымен анықталады [1].

Әдістің ұтымдылығы жайында танымал

әдіскер П. Хэгболдт былай деп айтқан: «Оның тәсілі тілді меңгеруде ең жақсысы, ғылыми және сол уақытта ең тезі деп айтып бағатын адам барлық аурудан емдейтін әмбебап дәріні жарнамалайтын дәрігерге ұқсайды. Бұндай әдіс тек аямпаз немесе мұнды күлімсіреуді тудыруы мүмкін, себебі ол әр жексенбілік газетте жарияланатын «француз, неміс және испан тілдерін 20 сағатта үйретемін» деген сияқты айқайшыл хабарландыруды еске түсіреді» [2, 85].

Ұқсас ойды Л. Н. Толстойдан да байқай аламыз: «Бір жаман не жақсы әдіс болмайды, әдістің кемшілігі тек бір әдіске сүйенгендігінде» [3].

Әдістемедегі барлық тіл оқытудың тікелей, саналы және әрекеттік бағыттарына сүйене отырып, қазіргі заманғы оқыту әдістерін тікелей (интуитивтік), саналы, құрама, интенсивті деп бөлуге болады [1, 182].

Шет тілдерін оқытудағы қазіргі заманғы әдістер жайында төмендегі кесте түсінік береді:

Шет тілдерін оқытудағы әдіс-бағыттар

Тікелей	Саналы	Құрама	Интенсивті
Табиғи Тікелей Аудиовизуалды Аудиолингвалды Әскерлік Ауызша «Гувернантка әдісі»	Грамматикалық-аударма Саналы-практикалық Саналы-салғастырмалы	Оқылым Коммуникативті Тандем-әдіс	Суггестопедиялық Эмоционалды-мағыналық Активтендірушіліктер Гипнопедия Ритмопедия «Экспресс-әдіс» «Интелл-әдіс»

Коммуникативті әдіс шет тілін оқытудағы ең белсенді әдістемелерінің ішінде жетекші орын алады. Ағылшын тілі үшін әдістің өзге атаулары – «оксфордтық» немесе «кэмбридждік» – қолданылады. Шынында-ақ, ағылшын тілінен бөлек кез келген тілді оқытуда қолданылып жүрген осы әдістің негізі Британдық жетекші университеттердің оқытушы – лингвистері мен психологтарының бірлескен күшінен туындаған. Коммуникативті әдіс негізінде «Headway» мен «New Cambridge English Course» (ағылшын тілі), «Neumen neu» (неміс тілі), «Le Nouvelle sans Frontiers» (француз тілі) сияқты танымал оқу құралдары жазылды.

Коммуникативті әдіс жанды ерікті қатынас үдерісінде негізгі тілдік дағдыларды (жазбаша және ауызша сөйлеу, грамматика, оқылым мен тыңдалым) бір мезгілде дамытуға бағытталған. Студентті басқа тілде сөйлесуге үйрету – оқытушының басты міндеті. Шет тіліндегі лексика, грамматикалық құрылымдар, сөз тіркестері студентке оқып жатқан материалдың тез және берік бекінуіне септігін тигізетін шынайы эмоционалды жағдай контекстінде ұсынылады.

Коммуникативті әдіс оқушы мен оқытушы арасындағы психологиялық тосқауылдың жойы-

луын ұйғарады. Білім алушылар өздері мен оқытушы арасындағы қашықтықтың жоқтығын сезіне бастағанда, олармен қатынас қызықты, көңілді болса, оқушыларға өзге тілде сөйлей бастау оңайға түседі. Оқытудағы көптеген ойын элементтері сабақты жандандырады, студенттердің эмоционалды көңіл-күйін сақтап отырады, олардың уәжін күшейтеді. «Жұптық», «үштік» жұмыстар, студенттерге қызық тақырыптардағы пікірсайыстарға қатысу – осының барлығы мұғалімге студенттердің жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеруге, сабақтарды шығармашылық және қызық етуге және де сол мезетте оқытушыға студентке сездіртпей, оқыту үдерісіне толыққанды бақылау жүргізуге мүмкіндік береді [4].

Бұл бағыт, әдетте, коммуникативті деп аталады. Алайда оның бастапқы кезеңдерінде функционалды немесе *мағыналы* деген басқа да ұғымдар синоним ретінде қолданылды. Тіл оқытумен байланыстағы *коммуникативті* термині тілдің семантикалық аспектісімен белгіленген қатынасын білдіреді.

Құрылымдық әдістемелердің (structuralist methods) дағдарысы Чомскидің сынынан кейін, әсіресе «Синтаксистік құрылым» (1957) атты

кітабынан басталды. Ол еңбегінде структурализмнің тілдің іргелі сипаттамаларын есепке алудағы қабілетсіздігін анық түсіндірді. Жағдайлық әдістеме (Situational method) Британдық қолданбалы лингвистер тарапынан сынға түсті, себебі ол тілдің функционалды – коммуникативті потенциалын қамтымаған болатын.

Қолданбалы лингвистер британдық функционалды лингвистиканы (Firth, Halliday), америкалық әлеуметтік лингвистиканы (Hymes, Gumperz, Labov) және де философияны (Austin, Searle) пайдаланды.

Осы сыни пікірлер мен жаңа тұжырымдамалар толқыны тіл құрылымы мен грамматикалық қалыптарды басқару шеберлігіне екпін жасалғанына қатысты шет тілін оқыту профессорларының арасында өсіп жатқан қанағаттанбаушылықпен қатар жүрді. Осы бағыт бойынша шет тілін оқыту құрылымдық жағынан білетін, бірақ коммуникативті жағынан білмейтін, сыныптан тыс жағдайда сыныптағы қайталанбалы әдетке айналған жаттығулар сияқты жұмыстар жиынтығын жеткізе алмайтын студенттерді шығаруға талпынды.

Еуропа Консулдығы шындыққа қарай беттеуге бел буды және кейбір сарапшылардан студенттердің қажетсінулерін зерттеуді сұрады. Бұл тұста «бастау ретінде қалаулы коммуникативті қабілетті ұстанатын» Уилкинстің құжаты құнды үлес қосты... «Біз тілдік қалыптарда емес, мазмұны жағынан оқытуды ұйымдастыруға шамамыз келеді». Осы себептен жасап шығарылған силлабус *мағыналы силлабус (1976)* деп аталады. Алдыңғы әдістемелерде қолданыста болған грамматикалық қалыптар немесе тілдік құрылымдардан бастаудың орнына Уилкинс тілдің коммуникативті қолданылуының негізінде жатқан функционалды мағынаның сараптауын дамытты. Ол мағынаның екі түрін сипаттап берді: бірі мағыналы категорияға (уақыты, саны, мекені, жиілігі сияқты ұғымдар) және екіншісі коммуникативті функция категориясына (ресми түрде мақұлдау, жорамал) жатады.

Бұл жұмыс Еуропа Консулдығының *Threshold Level (босағалы деңгей)* деп аталатын құжатта топиктер, жалпы және ерекше пікірлер мен бірдей тілдік қалыптар, сонымен қатар кейбір методологиялық мағыналар тізімі енгізілген. *Threshold Level* бірқатар қолданбалы лингвистер, оқулық авторлары, педагог – методистер және т.б. қосқан үлесімен бірге «коммуникативті» атпен белгілі жаңа бағыттың бекінуіне негіз болды.

Дегенмен бұл үдеріс коммуникативті бағытқа негізделген үйлесімді қауымдастықты білдірмейді, онда белгіленген бір мәтін не бір модель жоқ. Бағытты қабылдауы әр авторда ерекше-

ленеді және силлабусты әрлеу модельдері орталық етіп түрлі элементтерді дамытқан (*Richards & Rodgers, 1986*).

1. құрылымдар мен функциялар Wilkins (1976)
2. құрылымдық ядроның айналасындағы функционалды спираль Brumfit (1980)
3. функционалды Jupp & Hodlin (1975)
4. мағыналы Wilkins (1976)
5. интерактивті Widdowson (1979)
6. тапсырмаларға негізделген Prabhu (1983)
7. оқушы жасап шығарған Candlin (1976)

Модельдер арасындағы айырмашылықтардың маңыздылығы соншалық, кейбір авторлар (*Breen, 1987*) жаңа шет тілін оқыту парадигмасын нұсқаулықтарға (формалдық және функционалды) балама ретінде даму үстіндегі – процедуралы бағыт деп түсінеді.

Канэйл мен Суэйл (1980) коммуникативті ептілікті 4 бөлшектен дамиды деп сипаттаған:

- лингвистикалық ептілік – грамматикалық, лексикалық семантикалық және фонологиялық ептілік;
- әңгімелік ептілік - әңгіме ішіндегі лингвистикалық және мағыналық қарым-қатынас (байланыс, келісімділік, ым-ишара);
- әлеуметтік-лингвистикалық ептілік немесе қатынастың функционалды аспектілерін түсіну (рөл қарым-қатынастары, жеке тұлға факторлары, әлеуметтік және мәдени контекст);
- стратегиялық ептілік – автономды болу мен проблемалар зерттеуін шешу үшін дамыған стратегияларды көшіруге қатысты.

Коммуникативті бағыт тіл теориясының деңгейінде бай әрі еkleктикалық болып есептелінеді, себебі ол өзінің келесі басты белгілерін қорғайды (Ричардс пен Роджерс, 1986):

1. Тіл – мағынаны жеткізудегі жүйе.
2. Тілдің бастапқы функциясы өзара әрекет пен қатынас үшін.
3. Тілдің құрылымы оның функционалды және коммуникативті қолданысын бейнелейді.
4. Тілдің бастапқы тараулары тек оның грамматикалық және құрылымдық белгілері емес, әңгімеде мысал ретінде келтіргендегідей функционалды және коммуникативті мағынаның категориясы болып табылады.

Коммуникативті бағыттағы белсенділіктер мен әдістер.

Коммуникативті бағыт сыныптағы өзара әрекетті жақсартатын жол және тілдің коммуникативті қолданысы ретінде таңдалған материалдардың алуын түрін пайдаланады. Осы материалдарға негізделген кейбір критериялар мен олардан алынған кейбір әрекеттер мен әдістер (Джонсон 1982 және Ларсен-Фриман 1986) келесідегідей:

- тасымалдың ақпараттық ұстанымы, бір тілдік

ортадан екіншісіне тілдік тасымалдар жасауды тудыру және түсіну қабілетіне қатысты. Ақпараттық тасымалға негізделген әрекеттер келесі-дегідей болу мүмкін: тыңдап отырып түсінгеннен біраз мақсаттық мақалалар жазу, диаграммалардан сөйлем жазып алу, кейбір суреттер жайында өз пікірін ұсыну...

– ақпараттық бос кеңістік ұстанымы қатынас кезіндегі адамдардың арасындағы ақпараттың түрлі деңгейлерін ескереді, ол біраз жақсы жаттығулар жасауға мүмкіндік береді: студенттерде ақпараттың түрлі бөлшектері бар және оларды сұрақтар мен жауаптар арқылы алмасу, студенттердің сөйлеп жатқанда ұйқасатын түрлі жауаптарды таңдауына болады.

– Мазмұны үшін түзету ұстанымы грамматикалық нақтылыққа қарағанда берілген коммуникативті мазмұнына көп екпін жасауды білдіреді. Сондықтан қателер алдыңғы әдістемелерден гөрі сан алуан қатынасқа ие болады.

– Шынайы материалдарды қолдану студенттерге нағыз, ойдан құралмаған тілге жол ашады, ол – студенттерді тілдің табиғи кейпімен беттесу үшін құнды.

– Сөйлемдердің өз ретіне шифрланғандарын (немесе әңгіме, сурет-әңгіме) енгізу – бүтіндік пен үйлесімділік және дискурстың басқа да аспектілерімен жұмыс жасағанға жақсы жол.

– Тілдік ойындар коммуникативті болып табылады, себебі олардың қатынастың 3 белгісі бар: ақпараттық бос кеңістік, таңдау және кері байланыс.

– Рөлдік ойындар түрлі әлеуметтік контекстер мен рөлдерді, қатынастарды түсінуге мүмкіндік береді.

– Жұптық және топтық жұмыстар – жиі қолданылатын әрекет [5].

Психологтардың анықтауынша, кез келген адам естігенінің – 10%, көргенінің – 50%, істегенінің – 90%-н жадында сақтап қалады екен [6], сондықтан қатысымдық бағыттағы ойындар мен басқа тілдесім әрекеттері білім алушыны қарым-қатынасқа түсуге бар қарқынымен ұмтылушы, ізденуші, белсенді әрекет иесі ретінде рөл атқаруына ынталандырады.

Коммуникативтілікке бағыттылған ұстаным – тіл үйренушінің ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас жасай алуы үшін қажетті коммуникативтік мүмкіндіктерін тудыруға бағытталған оқыту. Қатысымдық бағыттағы ұстаным оқу жұмысының алдына қойған мақсаттарын айқындауға септігін тигізеді.

Тіл үйретудегі қатысымдық (коммуникативтік) бағытты ұсынған әдіскерлер Е.И.Пассов, А. А. Леонтьев, В. Г. Костомаров, А. Н. Щукин, М.Н. Вятютнев, Г.А.Китайгородская, Г. В. Рогова, И. Зимняя, В. А. Скалкин, Б. А. Лапидус, Н.

И. Гез, Э.П.Щубин, И. Л. Бим, т.б. бұл әдістің ғылыми-теориялық және әдістемелік тұрғыдан ең тиімді екендігін дәлелдеп отыр.

И.Л. Бимнің пайымдауынша: «Шет тілдерді оқытудың коммуникативті әдісі іс жүзінде тіл үйретудің жалпы коммуникативті бағдары соңғы нәтижеге, яғни шет тілді қатынас құралы, халықтар арасындағы өзара түсіністік орнату құралы ретінде пайдалана алуға дайын, жан-жақты дамыған, білімді тұлға қалыптастыруға бағытталуы керек». Сол себепті қатысымдық бағытта оқыту тіл үйренуші жеке тұлғаның әр түрлі сөйлеу жағдаяттарында қарым-қатынасқа түсуін, яғни қатысымдық құзыреттілікке ие болуын мақсат етеді. Осы мақсатқа сәйкес сөйлеу әрекетінің барлық түрі өзара байланыста қарастырыла келіп, үйренушінің тілді сапалы меңгеруіне бағытталады.

Қазақ тілін өзге ұлт аудиториясында оқытудағы қатысымдық әдістің алғаш ғылыми негіздемесін жасаған профессор Ф. Ш. Оразбаева оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым, тілдесім үдерістерінің сөйлеу және ойлау механизмдеріне байланысты аспектілерінің әдістемелік жүйесін қалады. Ғалым: «Қатысымдық әдіс дегеніміз – оқушы мен оқытушының тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатын; белгілі бір тілде сөйлеу мәнерін қалыптастыратын; тілдік қатынас пен әдістемелік категорияларына тән басты белгілер мен қағидалардың жүйесінен тұратын; тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілді қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын әдістің түрі», – деген анықтама береді.

Е.И. Пассов: «Оқу материалын коммуникативтік бағытта ұйымдастыру мәселесі әзірге теориялық тұрғыда және оның айтылым әрекетін үйретуге қатысты проблемалары аясында ғана қарастырылған. Ал сөйлеу әрекетінің барлық түріне қатысты коммуникативтік әдістің барлық деңгейлерде жүзеге асырылуы әлі шешімін таппаған», – деп, аталмыш мәселенің өзектілігін баса көрсетеді.

Сондықтан ендігі кезекте алға қойылатын міндет – коммуникативтік әдістің барлық деңгейлерде дамуына үлес қосып, оқытушылардың осы бағыттағы әдістемелік шеберлігін шыңдап, нақты нәтижелерге қол жеткізу [7].

Қазіргі заманда жалғыз ұтымды әдістеме ретінде коммуникативтік әдіс қолданылып жүр дегеннен гөрі, әрбір оқытушы өзіне тиесілі әдіспен коммуникативтік бөлшектерді енгізе отырып, практикалық әдістемені қолданып жүр деген дұрыс [8]. Яғни, жоғарыда айтылып кеткен Л.Н. Толстойдың сөзімен еріксіз келісеміз. Сондықтан бір әдістемені шектелмей, білім алушылардың сұраныстары мен мақсаттарын

ескере отырып, тиімді бағытты ұстанған абзал.

1. Шукин А. Н. «Обучение иностранным языкам: теория и практика». – М.: Филоматис, 2006. – 480 с.
2. Хэгболдт П. Изучение иностранных языков. Некоторые размышления из опыта преподавания, – М. 1963.
3. Толстой Л. Н. Педагогические сочинения. М. 1989.
4. <http://www.langust.ru/method.shtml#basic>
5. Fernando Cerezal Sierra “Foreign language teaching methods: some issues and newmoves” <http://dspace.uah.es/~jspui/bitstream/0017/895/1/Foreign%20Language%20>
6. «Білім» журналы, № 2(38), - А., 2008., 86 – бет

7. «Білім» журналы, № 4(40), - А., 2008. 13-16 беттер.

8. 鈴木睦 「コミュニケーション・アプローチ」

鎌田修・川口義一・鈴木

睦『日本語教授法ワークショップ』2000、242-261 pp.

В статье рассказывается о методиках преподавания иностранного языка, а также коммуникативном подходе и его особенностях.

The article deals with foreign language teaching methods, also communicative approach and its characteristics.

Д.М. Кокеева

ХИНДИ ТІЛІНДЕГІ СИНОНИМДЕРДІҢ АНЫҚТАМАЛАРЫ МЕН ЖАСАЛУ ЖОЛДАРЫ

Синоним термині гректің *synonimon*, яғни мағыналас, мәндес деген сөзінен шыққан. Кейінірек бұл жалпы тіл біліміне термин сөз болып түпкілікті қалыптасты да өзінен синонимика, синономия тәрізденген екі түрлі жаңа сөздер туындатып шығарды. Осы терминдер қазіргі бүкіл әлемдік лингвистикалық әдебиетте жалғыз лексика-фразеологиялық сөз тұлғалары мен синтаксистік сөйлем құрылыстарының бәріне бірдей ортақтастырылып, кең көлемде қолданылуына мүмкіндік тудырды. Айталық, морфологиялық синонимика, синтаксистік синонимика біріктіріліп, күрделі түрде грамматикалық синонимика деп аталуына жол берді. Бұл терминдердің тілдегі қолданысында әлі күнге дейін нақтылық жоқ. Сол себепті аталған терминдердің ұғымы кеңейіп, өзіндік сыры мен жігін белгілеуге жалпы тіл білімінде үлкен қиындықтар туғызып отыр. Осы қиындықтардың әсері көбіне теріс ықпал ететіні даусыз. Зерттеліп отырған мәселенің терминдік ұғымының нақтыланып дәлелденбеуінің өзі жалпы теориялық мәселелерінің бір ізге салынбай, қыңыр шешілуіне әкеп соғатынында сөзсіз.

Синонимика мәселесі жалпы тіл білімінде басы ашылмаған даулы әрі қиын мәселе екен деп отыруға болмайтыны бәрімізге мәлім. Себебі синонимдер әрбір тілдің сөздік құрамының дамуы мен өсуіндегі ең маңызды әрі ең күрделі құбылыстардың бірі болып есептеледі. Бұл мәселені дұрыс жолға қойып, жақсы нәтижеге жету арқылы сөздік құрам шеңберіндегі тіл дамуының ішкі заңдылықтарын айқындауға болады. Сонымен қатар ешбір дау-дамайы жоқ, әрбір халық өз тілінің синонимдер сөздігін жасап шығаруға да үлкен септігін тигізеді, зор мүмкіндік береді, соған жөн-жоба көрсетеді, әрі нұсқау болады. Тілдегі лексикалық синонимдерді зерттеп тексерудің қандайлық қажеттілігі бар, оны жан-жақты тексеру арқылы қандай

ғылыми мәнді мәселелердің беті ашылмақ? деген тәрізді алуан түрлі сауалдар туғызуға болады. Бұған нақтылы жауап бермес бұрын синонимдерді зерттеуші ғалымдардың айтқан құнды пікірлеріне назар аударып, осы ғалымдардың еңбектері арқылы сауалдарға тиісті жауап алуға да болатынын айта кеткенді жөн көрдік. Ежелгі грек ғалымы Цицерон былай деген болатын: «Синоним сөздер бір ғана мағынаны береді деп қанша айтқанымен де, олардың әрқайсысының өзіне тән мағынасы болады». XVIII ғ. өмір сүрген француз ғалымы Д. Аламбер: «Тәжірибе мынаны көрсетеді, біздің тілімізде бірінің орнына бірін қолдана беруге болатын бірде-бір сөз жоқ». Француз ғалымы Дюмарсе де: «Бір түсінікті білдіретін сөздердің көп болуының пайдасы аз және де барлық түсінікке сай сөздерді іздеуіміздің де пайдасы шамалы», – деген болатын. Ертеде өмір сүрген орыс ғалымдарының да құнды пікірлерін көрелік: Д.И. Фонвозии: «Бір ғана мағынаны білдіретін сөздер өмірде жоқ. Егер он сөз бір ғана мағынаны білдіретін болса, онда біздің тіліміздің байлығы қайсы» десе, И.Ф. Калайдович: «Бірде бір тілде бір ғана мағынаны білдіретін синонимдер жоқ». И.И. Давыдов: «Синонимдер аумағын ішкі және рухани дүниеміздегі сөздер деп қарастыруымызға болады. Бұлар бір-бірінен айнымайтын бауырлар секілді. Алайда қанша ұқсас болса да бір-бірінен айырмашылығы болады» деп тілге тиек етеді. Осы құнды пікірлерді барлық тілдердегі синоним атаулыларға жалпылама арнаулы қағида ретінде қолдана беруімізге болады. Бұлар айтылған дәуірі басқа болғанымен, бағалы мазмұнын әлі күнге жоймаған құнды сөздер. Белгілі бір ұғымды білдіретін бірнеше сөз тілде неліктен қатарымен өмір сүре береді дегенге де бұл дәлелдемелер нақтылы жауап болып табылады. Синономия мәселесі әрбір халықтың өзіндігін көрсететін нағыз ұлт-